

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ HUKUKUNDA ÇALIŞANLARIN GÜRÜLTÜ İLE İLGİLİ RİSKLERDEN KORUNMASI

*(Protection of Employees From the Risks Concerning Noise
As Per the Occupational Health and Safety Law)*

Vedat LAÇİNER*

ÖZET

Gürültü herkesi etkileyen bir sorundur. Yüksek gürültü seviyesi olan çalışma ortamlarında bulunan kişilerde, kalıcı sağlık problemleri olduğu artık bilinen bir gerçektir. İşyerlerinde gürültüye maruz kalmaktan kaynaklanan iş sağlığı ve güvenliği sorunlarını önlemek için ulusal ve uluslararası düzeyde birçok hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada sözkonusu hukuki düzenlemeler incelenmiş, Türk iş sağlığı ve güvenliği hukukunun uluslararası sözleşmelere ve Avrupa Birliği mevzuatına uyumu konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Gürültü, gürültünün insan sağlığına etkileri, işverenin yükümlülükleri, iş sağlığı ve güvenliği, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği, 2003/10/EC sayılı direktif

Abstract

Noise is a problem affecting everyone. It is a well-known fact that people in working life with high level of noise have trouble in permanent health problems. Many legal regulations have been made on national and international level to prevent the occupational health and safety problems arising out of being exposed to noise in working environments. In this article such legal regulations will be reviewed and the conformance of Turkish occupational health and safety law to international contracts and European Union legislation will be evaluated.

Keywords: Noise, effects of noise to human health, employer liabilities, occupational health and safety, occupational health and safety in Turkey, directive 2003/10/EC.

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

1. Gürültü ve İnsan Sağlığına Etkileri

Gürültü; hoş gitmeyen, istenmeyen, rahatsız edici ses olarak tanımlanabilir. Bu tanımdaki subjektiflik, herkesin sesi gürültü olarak algılamaya başladığı eşik değerler farklı olmasından kaynaklıdır. Kulak tarafından algılanabilen hava, su ya da benzeri bir ortamdaki basınç değişimine 'ses' denir. Duyma, ses dalgalarının kulak zarındaki hareketleri sonucu oluşur. Kulak zarı titreşir, iç kulak kemiklerini harekete geçirir ve bu daha sonra bir sıvı içeren salyangoz şeklindeki organ olan kulak salyangozu üzerine baskı uygular. Kulak salyangozu içindeki sıvının hareketi, sesi beyne ileten minik saç hücreleri tarafından algılanır. İşte aşırı gürültüye maruz kalma sonucu hasar gören bu saç hücreleridir.¹

Gürültü, insan sağlığını etkileyen fiziksel faktörlerin en önemlilerinden² ve çağımızın en büyük endüstriyel sorunlarından biridir. Hatta Türkiye endüstrisinde, en sık rastlanan meslek hastalığı gürültü ile oluşan işitme kayıplarıdır.³ Endüstriyel makine ve araç-gerecin çıkardığı sesler, yeterli ve etkin önlemler alınmadığı takdirde özellikle o iş kolunda çalışanlara önemli ölçüde zarar verebilmektedir.⁴ Örneğin tekstil endüstrisinde (4000-7000 devir/dakika) yüksek devirde dönen büküm makineleri, yaygın bir şekilde kullanılan mekikli dokuma tezgahları, motorlar ve havalandırma sistemine ait klima santrallerinin çıkardığı sesler birer gürültü kaynağıdır.⁵

Gürültünün insan sağlığı üzerindeki olası ilk olumsuz etkisi psikolojiktir. Örneğin; sinir bozukluğu, korku, rahatsızlık, tedirginlik, yorgunluk, zihinsel etkilerde yavaşlama ve uykusuzluk psikolojik etkilerdendir. İkinci olarak, gürültünün konuşma ile olan iletişimi önlemesi, iş verimine ve iş güvenliğine olan etkileri de yadsınamayacak olumsuz etkilerdendir. Üçüncü olarak, gürültünün insan sağlığı üzerinde fizyolojik etkileri mevcuttur. Örneğin; işitme duyusunda oluşturduğu olumsuz etkiler (işitme kaybı ya da işitme eşiğinin kayması adı verilen işitme duyusunda azalma, kulak ağrısı), mide bulantısı (yüksek basınçlı gürültüye maruziyet), kas gevirmeleri stres, kan basıncında artış, kalp atışlarının ve kan dolaşımının değişimi, göz bebeğinin büyümesi olası olumsuz etkilerdendir.⁶

Kulakta yüksek düzeyde gürültüye (80 dB(A)'dan fazla olan) uzun süreler (aylar ve yıllarca) maruz kalma sonucu, geriye dönüşü olmayan işitme kayıpları oluşa-

¹ Yazıcı, İşyerinde Gürültü, s.14; Ergül, İşitme Duyumuz ve Korunma Prensipleri, www.bigder.org/makaleler.html (Erişim: 09.01.2013).

² Yiğit, İş Güvenliği ve Sağlığı, s.157.

³ Sabuncu, s.99.

⁴ Arıcı, 1999, s.183.

⁵ www.isguvenligi.net/gurultu/ (Erişim: 19.03.2013); Türkiye'de mikro ölçekli işletmelerdeki güvenlik tedbirlerinin daha yetersiz olduğu, çalışanların gürültüden etkilenme düzeyinin daha fazla olduğuna ilişkin bir çalışma için bkz: Sönmez/Arslan ve diğ., s.132.

⁶ Özdemir, Gürültü ile Oluşan İşitme Kayıpları ve Alınacak Önlemler, www.bilgin.net/GurultuSelcukOzdemir.htm (Erişim: 20.09.2013); Çiçek, Mesleki İşitme Kaybı, www.ankarameslek Hastanesi.gov.tr (Erişim:09.10.2013); İlgürel, s.23-24; Hayta, s.31.

bilmektedir.⁷ Bu kayıp; geçici, sürekli veya her ikisi de birlikte olabilir. İşitsel yorgunluk adı da verilen geçici işitme kaybı, kısa bir süre etkisinde kalınan gürültülü ortamdan uzaklaştıktan sonra (genellikle bir iki saat) ortadan kalkar. Ancak, ortaya çıkan işitme kaybının iyileşebilmesi için, gürültüye maruz kalma süresinin 10 katı kadar iyileşme süresine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin; 90 dB'lik bir gürültüye 1 saat boyunca maruz kalındığında ortaya çıkan yaklaşık 18-20 dB'lik işitme kaybının ortadan kalkabilmesi için, yaklaşık 10 saat süre ile gürültüsüz yerde dinlenmek gerekir.⁸

Sürekli işitme kaybı; kişisel duyarlılığa, gürültünün düzeyine (sesin toplam enerjisine), gürültünün-sesin frekans dağılımına, günlük toplam maruziyet süresine, kişinin gürültünün etkisinde kaldığı sürenin uzunluğuna, gürültünün, sürekli, kesikli ya da darbeleri oluşuna bağlıdır. Öyleyse, gürültüye bağlı işitme kaybında birçok etkenin ilişkisi söz konusudur. Bu da insanları olumsuz etkiden korumak için alınması gereken önlemleri güçleştirmektedir. Sorunun çözümlenebilmesi, çalışanların korunabilmesi için etkilenme düzeylerinin, eşik değerlerinin saptanması ve buna göre işyerlerinde gürültü düzeyi ve frekans dağılımı ölçülerek değerlendirme yapılması gerekir.⁹

Gürültü düzeyinin ölçülmesi ve analizi için ses düzeyi ölçü aletleri, frekans analizörleri ve kişisel veya ortam gürültü dozimetreleri kullanılır.¹⁰ Kulak saniyede 20 ile 20000 salınım veya Hertz (Hz) arası frekansa sahip sesleri duyabilir. İnsan sesinin sahip olduğu 3000 ile 6000 Hz arası, en duyarlı olduğu frekanslardır. Ses basınç düzeyleri, sıfır desibel (duyma eşiği) ile 140 desibel (çok acılı ve tehlikeli bir maruziyet düzeyi) aralığında olmak üzere, desibel (dB) cinsinden ölçülür.¹¹

2. İlgili Mevzuat

Çalışanların Gürültüye Maruz Kalmalarından Kaynaklanan Risklerden Korunmalarını Sağlayacak Asgari Sağlık ve Güvenlik Gereklere Hakkında 06.02.2003 tarihli ve 2003/10/EC sayılı Avrupa Birliği Direktifi çıkarılmıştır.¹² Bu direktif, aynı titreşim maruziyetinde olduğu gibi, gürültü maruziyetini de bir takım "sınır" ve "eylem" değerlere tabi tutmaktadır. Ulusal düzeyde ise, Avrupa Birliği müktesebatına uyum süreci kapsamında, sözkonusu direktif esas alınarak 'Gürültü Yö-

⁷ Bir işyerinde "otobüs saç kaplama işçisi" olarak çalışan bir işçinin uzun yıllar gürültüye maruz kalması sonucu %42,2 oranında meslekte kazanma gücü kaybına uğramasına ilişkin, mahkeme kararına konu olmuş bir örnek için bkz: Yarg. 10.HD., 12.07.2005, 2005/4461 E., 2005/8141 K.

⁸ Tan, Kaynak İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği, www.makine2.kocaeli-edu.tr/kaynak/kaynaktehlikeO.pdf (Erişim:10.09.2013).

⁹ <http://www.isguvenligi.net/gurultu/> (Erişim: 19.03.2013).

¹⁰ <http://www.isguvenligi.net/gurultu/> (Erişim: 19.03.2013).

¹¹ Kurt, İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, s.28.

¹² Direktifin Türkçesi için bkz: Piyal, s.561-572.

netmeliği' hazırlanmış ve 23.12.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹³ İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun¹⁴ (İSGK) çıkarılmasından sonra bu yönetmelik yürürlükten kaldırılmış ve yerine “Çalışanların Gürültü ile İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik” (GürY) yürürlüğe sokulmuştur.¹⁵ Bu Yönetmeliğin amacı; çalışanların gürültüye maruz kalmaları sonucu sağlık ve güvenlik yönünden oluşabilecek risklerden, özellikle işitme ile ilgili risklerden korunmaları için asgari gereklilikleri belirlemektir (GürY m.1). Yönetmeliğin, uygulamaya en somut yansıması, artık gerek ofislerde gerekse üretim tesislerinde, yasal olarak belirlenmiş bir ses sınırına uyulması zorunluluğu getirmiş olmasıdır. Örneğin işveren, fabrikası içindeki gürültüyü yönetmelikte belirlenen seviyede tutacaktır. Yönetmelik, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına giren tüm işyerlerinde uygulanır (kys: İSGK m.30; GürY m.2). Yönetmelik haricinde, bir de halen yürürlükte bulunan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü¹⁶ (İSGT) mevcuttur. Bu tüzükteki hükümler, kural olarak yönetmelikten daha somut hükümler içermektedir.

Yönetmelik, genel olarak işverenin işyerinde bir gürültü haritası çıkartılmasını, buna göre önlemler alınmasını ve çalışanların konuyla ilgili bilgilendirilmesini gerekli kılmaktadır. Düzenlemenin belki de en önemli tarafı, belli sınır değerler getirmesi ve böylece gürültü sorununa kaynakta çözüm bulmaya çalışmasıdır.

Uluslararası Çalışma Örgütü de 1977 yılında İşyerinde Hava Kirliliği, Gürültü ve Titreşim Nedeniyle Oluşan Mesleki Tehlikelere Karşı İşçinin Korunmasına İlişkin 148 sayılı Sözleşmeyi kabul etmiştir. Sözleşmenin 3.maddesine göre; “gürültü, bir işitme kaybına yol açan veya sağlığa zararlı olan veya başka tehlikeleri ortaya çıkaran bütün sesleri kapsar” (b bendi).¹⁷ Her ne kadar Türkiye, Uluslararası Çalışma Örgütünün 148 sayılı bu sözleşmesini bugüne kadar onaylamamışsa da, gürültüyü insan sağlığıyla birlikte ele alması ve tanımlaması açısından sözleşme önem taşımaktadır.

3. Maruziyet Sınır Değerleri ve Maruziyet Eylem Değerleri

Yönetmelikte geçen kavramlardan, “en yüksek ses basıncı (P_{tepe}): C-frekans ağırlıklı anlık gürültü basıncının maksimum (tepe) değerini, “günlük gürültü maruziyet düzeyi ($L_{EX, 8saat}$) (dB(A) re.20 μ Pa): TS 2607 ISO 1999 standardında tanımlandığı gibi, sekiz saatlik bir iş günü için, anlık darbeli gürültünün de dahil olduğu A-ağırlıklı bütün gürültü maruziyet (etkilenme) düzeylerinin zaman ağırlıklı ortalamasını ve “haftalık gürültü maruziyet düzeyi ($L_{EX, 8saat}$): TS 2607 ISO 1999 standardında tanımlandığı gibi, A-ağırlıklı günlük gürültü maruziyet düzeylerinin

¹³ RG., 23.12.2003, 25325.

¹⁴ RG., 30.06.2012, 28339.

¹⁵ RG., 28.07.2013, 28721.

¹⁶ RG., 11.01.1974, 14765.

¹⁷ Kurt, İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, s.28.

sekiz saatlik beş iş gününden oluşan bir hafta için zaman ağırlıklı ortalamasını ifade eder (GürY m.4).

Maruziyet sınır değerleri ve maruziyet eylem değerleri ile ilgili hususlar Yönetmeliğin 5.maddesinde belirtilmiştir:

a) Yönetmeliğin uygulanması bakımından, günlük gürültü maruziyet düzeyleri ve en yüksek ses basıncı yönünden maruziyet sınır değerleri ve maruziyet eylem değerleri, aşağıda verilmiştir;

1) En düşük maruziyet eylem değerleri: $L_{EX, 8\text{saat}} = 80$ dB (A) veya $P_{tepe} = 112$ Pa [135 dB(C) re. 20 μ Pa] (20 μ Pa referans alındığında 135 dB (C) olarak hesaplanan değer.¹⁸ Çalışanın gürültüden etkilenmesi bu değeri aşıyorsa, işveren uygun kulak koruyucusunu çalışanın kullanımına hazır bulundurmak durumundadır.¹⁹

2) En yüksek maruziyet eylem değerleri: $L_{EX, 8\text{saat}} = 85$ dB (A) veya $P_{tepe} = 140$ Pa [137 dB(C) re. 20 μ Pa].²⁰ Çalışanın gürültüden etkilenmesi bu değeri aşıyorsa, çalışan kulak koruyucusunu gürültülü çalışma ortamında bulunduğu sürece takmakla yükümlüdür. İşveren ise verilen koruyucu donanımın takıldığını denetlemekle mükelleftir.

3) Maruziyet sınır değerleri: $L_{EX, 8\text{saat}} = 87$ dB (A) ve $P_{tepe} = 200$ Pa [140 dB(C) re. 20 μ Pa].²¹ Çalışanın gürültüden etkilenmesi hiçbir koşulda maruziyet (etkilenme) sınır değerini aşmamalıdır. Alınan önlemlere rağmen bu değer aşıyorsa, işveren çalışanın gürültüden etkilenme değerinin, maruziyet sınır değerini aşma nedenini ortaya çıkarmalı ve gerekli bütün önlemleri ivedilikle almalıdır.

Sözkonusu sınır değerleri Avrupa Birliği'nin 2003/10/EC sayılı direktifinden aynen alınmıştır. Oysaki sınır değer olarak belirlenmiş olan 87 dB (A) düzeyi Almanya'da eleştirilmiş ve Alman yasa koyucusu AB direktifini iç hukuka uyarlarken 85 dB (A) olarak almıştır. Bunun gerekçesi ise, yapılan araştırmalarda 85 dB (A) üzeri gürültü düzeyinin meslek hastalıklarına sebep olduğu yönündeki bilimsel tanılardır.²²

Kanaatimizce, Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinde yapılacak mevzuat çalışmalarında, aynen mevzuatı almak yerine, Alman yasa koyucusunun yap-

¹⁸ 135 dB (C) ile ilgili olarak 20 μ Pa.

¹⁹ İlgürel, s.24; İlgürel/Sözen, s.15.

²⁰ 137 dB (C) ile ilgili olarak 20 μ Pa.

²¹ 140 dB (C) ile ilgili olarak 20 μ Pa; İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 22.maddesinde "Daha çok gürültülü çalışmayı gerektiren işlerin yapıldığı yerlerde, gürültü derecesi en çok 95 desibel olabilir" hükmü yer almaktadır. Ancak bu hüküm, yeni tarihli ve çalışanın sağlığını daha çok koruyucu Yönetmeliğin 4.maddesi karşısında uygulama alanı bulmaz (kys: Çetinkal, "Gürültü ve Titreşim Yönetmelikleri ne getiriyor?" www.iskanunu.com/yasal-degisiklikler/516-gurultu-ve-titresim-yonetmelikleri-ne-getiriyor.html (Erişim: 07.09.2013).

²² Bundesministerium, Arbeitsrecht, s.749.

tığı gibi eleştirel bir yaklaşımla, mevzuatın amacına uygun düzeltmeler yapılarak alınması daha isabetli bir yöntem olacaktır. Kaldı ki direktifin konu ile ilgili asgari hükümler içermesi, bu yorumlamayı doğrular niteliktedir.

b) Çalışanı etkileyen maruziyetin belirlenmesinde, çalışanın kullandığı kişisel kulak koruyucularının koruyucu etkisi de dikkate alınarak maruziyet sınır değer uygulanacaktır. Maruziyet eylem değerlerinde ise kulak koruyucularının etkisi dikkate alınmayacaktır (GürY m.5/f.2,3).

c) Günlük gürültü dozu, o gün içerisinde gürültüden kaynaklanan toplam maruziyeti (etkilenmeyi) açıklayan bir kavramdır.²³ Günlük gürültü maruziyetinin günden güne belirgin şekilde farklılık gösterdiğinin kesin olarak tespit edildiği işlerde ve maruziyet sınır değerleri ve maruziyet eylem değerlerinin uygulanmasında günlük maruziyet düzeyi (değerleri) yerine haftalık maruziyet düzeyi kullanılabilir. Ancak bununla birlikte, yeterli ölçümle tespit edilen haftalık gürültü maruziyet düzeyi "87 dB (A) olan maruziyet sınır değerini" aşmamalıdır. Ayrıca, bu işlerdeki riskleri en aza indirmek için uygun tedbirler de alınmış olmalıdır (GürY m.5/f.4).

Yukarıda verilen değerler asgari değerler olmak kaydıyla, demiryolu, havayolu ve su yolu ulaşım araçlarında çalışanların maruziyet değerlerine ilişkin olarak mevzuatta istisnai bir hüküm yer almaktadır. Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliğinin²⁴ 11.maddesine göre; hava aracı çalışanlarının kulak sağlığı ve konforu açısından iç gürültü ile araç içi titreşim seviyelerine ilişkin düzenlemeleri Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Ulaştırma Bakanlığı tarafından yapılır. Sözkonusu görev su yolu araçlarında çalışanlar için Deniz Müsteşarlığına (m.12) ve tren çalışanları için yine Ulaştırma Bakanlığı'na verilmiştir (m.10).

4. Maruziyetin Belirlenmesi

İşveren, çalışanların maruz kaldığı gürültü düzeyini, işyerinde gerçekleştirilen risk değerlendirmesinde ele alır ve risk değerlendirmesi sonuçlarına göre gereken durumlarda gürültü ölçümleri yaptırarak maruziyeti belirler (GürY m.6/f.1).

Gürültü ölçümünde kullanılacak yöntem ve cihazlar; özellikle ölçülecek olan gürültünün niteliği, maruziyet süresi, çevresel faktörler ve ölçüm cihazının nitelikleri dikkate alınarak mevcut şartlara uygun olur. Gürültü maruziyet düzeyi ve ses basıncı gibi parametrelerin tespit edilebilmesi maruziyet sınır değerleri ve maruziyet eylem değerlerinin aşılmamasına karar verilebilmesine imkan sağlar ve aynı zamanda çalışanın kişisel maruziyetini gösterir (GürY m.6/f.2). Değerlendirme ve ölçüm sonuçları, gerektiğinde kullanılmak ve iş müfettişlerinin denetimlerinde istenildiğinde gösterilmek üzere uygun bir şekilde saklanmalıdır (GürY m.6/f.3).²⁵

²³ İlgürel, s.25.

²⁴ RG., 04.06.2010, 27601.

²⁵ Bayram, Denetim, s.240.

Değerlendirme ve ölçümler uzmanlarca planlanacak ve uygun aralıklarla yapılacaktır. Gürültü maruziyet düzeyinin değerlendirilmesi ve ölçüm sonuçları, daha sonraki zamanlarda tekrar değerlendirilebilmesi için saklanmalıdır. Ölçüm sonuçları değerlendirilirken, ölçme uygulamalarına bağlı olan ölçüm hataları dikkate alınmalıdır.

5. Risklerin Değerlendirilmesi

İşveren, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği uyarınca yapacağı risk değerlendirmesinde aşağıda belirtilen hususlara özel önem vermelidir (GürY m.7):

1) Anlık darbeli gürültüye maruziyet de dahil maruziyetin türü, düzeyi ve süresine,

2) Maruziyet sınır değerlerine ve maruziyet eylem değerlerine (bkz: GürY m.5),

3) Özellikle hassas risk grupları ve kadın çalışanlar olmak üzere çalışanların sağlık ve güvenliklerine olan etkilerine,

4) Teknik olarak mümkünse, “gürültü” ile “işe bağlı ototoksik maddelerin” etkileşimlerine veya gürültü ile titreşim arasındaki etkileşimlerin çalışanın sağlık ve güvenliğine olan etkisine,

5) Kaza riskini azaltmak için kullanılan ve çalışanlar tarafından algılanması gereken uyarı sinyalleri ve diğer seslerin gürültü ile etkileşiminin çalışanların sağlık ve güvenlikleri yönünden dolaylı etkisine,

6) İş ekipmanlarının gürültü emisyonları hakkında ilgili mevzuat uyarınca imalatçılardan sağlanan bilgilere,

7) Gürültü emisyonunu azaltan alternatif bir iş ekipmanının bulunup bulunmadığına,

8) Gürültüye maruziyetin, işverenin sorumluluğundaki normal çalışma saatleri dışında da devam edip etmediğine,

9) Sağlık gözetiminde elde edinilen güncel bilgilere,

10) Yeterli korumayı sağlayabilecek kulak koruyucularının bulunup bulunmadığına.

İşveren, risk değerlendirmesini yaptırmalı ve hangi önlemlerin alınması gerektiğini tanımlamalıdır. Risk değerlendirmesi ile ilgili, yürürlükteki mevzuata uygun olarak kayıt tutulmalı ve saklanmalıdır. Risk değerlendirmesinin, düzenli olarak ve önemli bir değişiklik olduğunda veya sağlık gözetimi sonuçlarının gerektirdiğinde yeniden yapılması uygun olur.

İşverenin yapacağı değerlendirme, uygun bir işitme koruması sağlayıp, kulak koruma bölgelerini belirleyerek ve çalışanlara bilgi ve eğitim vererek, gürültüye maruz kalmayı kontrol altına alma çalışmaları ile uyumu kolaylaştıracaktır. Değerlendirme, danışman gibi, işyeri dışından biri tarafından yapılıyor bile olsa, yapılan değerlendirmenin istenilen şartları karşıladığı konusunda tatmin olmak için uygun adımları atmak işverenin elindedir. Gürültü değerlendirmesi, sürecin sonu değil, başlangıcıdır.

Gürültü değerlendirmesi kısaca şu özellikleri taşımalıdır:

- a) Bir gürültü probleminin olup olmadığını belirlemeli,
- b) Hangi çalışanın risk altında olduğunu ve nedenini söylemeli,
- c) Riskleri kontrol altına alabilmek için öncelikleri ve bir planı içeren bilgileri vermeli,
- d) Acil riskler için ne yapılması gerektiği hakkında bilgilendirmeyi (kulak koruyucuları, ikaz işaretleri) sağlamalı,
- e) Çalışanları bu konularda bilgilendirmek ve eğitmek için işverene yardımcı olmalıdır.

6. Maruziyetin Önlenmesi veya Azaltılması

Teknik anlamda gürültünün etkilerinden korunmada (maruziyetin önlenmesi veya azaltılmasında) kullanılacak yöntemler dört gruba ayrılabilir. Korunma yöntemlerinden birincisi; gürültüyü kaynağında azaltmaktır. Bunun için işin planlanması safhasında örneğin daha az gürültülü makineler seçilebilir veya makinelerin yerleştirildiği zeminin düz olması, titreşimi önleyici takozlarla desteklenmesi gibi yöntemler kullanılabilir. Gerçekten de gürültü sorun olup, yayıldıktan sonra önlem almak çoğu zaman olanaksız ve pahalıdır. O nedenle henüz işyeri tasarım aşamasında, üretim özelliklerine göre gürültü düzeyinin önceden belirlenmesi, makinelerin yerleşimi, titreşim denetimi ve mimaride gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır.²⁶ Örneğin, makinelerin işyerine yerleştirilmesinde imkan elverdiği ölçüde, aynı gürültü seviyesindeki makine ve ekipmanların bir bölümde toplanması gürültü kontrolünü kolaylaştıracaktır.²⁷

Bundan başka, kullanılan makineler sıklıkla yağlanarak, eskiyen parçalar değiştirilerek, makinelerde amortisör kullanılarak da gürültünün azaltılması sağlanabilir.²⁸ Gürültünün yayılmasının önlenmesi de çalışanı gürültünün etkilerinden koruyacaktır. Örneğin gürültü kaynağı ile çalışanlar arasına bir pano konulması, diğer çalışma odalarından gelen sesin azaltılması için ses yalıtımlı kapı kullanılması gibi.

²⁶ Sözen, "Yetersizlik ve Belirsizlik Var", www.yalitim.net/?pid=24500 (Erişim: 10.09.2013).

²⁷ İşikel, s.72.

²⁸ Sönmez/Arslan ve diğ., s.134; Hayta, s.31.

Korunma yöntemlerinden ikincisi; işyerinde gürültülü bölümlerde çalışanların değişimli olarak çalıştırılması yoluna gitmektir. Vardiya aralıklarının yeterli tutulması, çalışanın maruziyetini önleyecek veya azaltacaktır. Yine, gürültülü ve gürültüsüz değişik üretim işlemlerinin bir arada bulunduğu işyerlerinde, eğer mümkünse çalışanlar yer değiştirilerek gürültünün etkisinin dengelenmesi sağlanabilir.²⁹ Üçüncü olarak; eğer vardiyalı sistemle çalışmak mümkün değilse, çalışma saatlerinin azaltılması yoluyla maruziyetin önlenmesi yoluna gidilebilir. Son olarak, bütün bu tedbirlere rağmen işyerinde gürültünün istenilen seviyeye düşürülmesi sağlanamamışsa, çalışanlara kişisel kulak koruyucuları verilerek etkin bir şekilde kullanmaları teşvik edilmelidir.³⁰

Gürültüden kaynaklanan maruziyetin önlenmesi veya azaltılması için³¹; teknik gelişmelere uygun önlemler alınarak gürültüye maruziyetten kaynaklanan riskler kaynağında yok edilmeli veya en aza indirilmelidir (GürY m.8/f.1). İşveren bu bağlamda tedbirler alırken, yönetmeliğin 8.maddesindeki “maruziyetin önlenmesi ve azaltılması”, 9.maddesindeki “kişisel koruma”, 10.maddesindeki “maruziyetin sınırlandırılması” ve 11.maddesindeki “çalışanların bilgilendirilmesi ve eğitimi” hükümlerini göz önünde bulundurur (GürY m.8/f.1, son kısım). Maruziyetin önlenmesinde veya azaltılmasında İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 5.maddesinde belirtilen “Risklerden Korunma İlkelerine” uyulmalıdır (GürY m.8/f.2). Gürültüden kaynaklanan risklerin azaltılmasında, özellikle;

- 1) Gürültüye maruziyetin daha az olduğu başka çalışma yöntemleri seçilmesi,
- 2) Yapılan işe göre mümkün olan en düşük düzeyde gürültü yayan uygun iş ekipmanını seçilmesi,
- 3) İşyerinin ve çalışılan yerlerin uygun şekilde tasarlanması ve düzenlenmesi,
- 4) Çalışanlara, iş ekipmanını gürültüye en az maruz kalacakları doğru ve güvenli bir şekilde kullanmaları için, gerekli bilgiyi ve eğitimi vermesi,
- 5) Gürültüyü teknik yollarla azaltması ve bunun için; hava yoluyla yayılan gürültüyü, perdeleme, kapatma, gürültü emici örtülerle ve benzeri yöntemlerle azaltması ve yapı elemanları yoluyla iletilen gürültüyü, yalıtım, sönmüleme ve benzeri yöntemlerle azaltması,
- 6) İşyeri, işyeri sistemleri ve iş ekipmanları için uygun bakım programlarının uygulanması,
- 7) Gürültünün iş organizasyonu ile azaltılması ve bu amaçla; maruziyet süresinin ve gürültü düzeyinin sınırlanması ve yeterli dinlenme araları verilerek çalışma

²⁹ İlgürel, s.25.

³⁰ Ergül, İşitme Duyumuz ve Korunma Prensipleri, www.bigder.org/makaleler.html (Erişim: 09.01.2013).

³¹ TMMOB, Temel Bilgiler, s.24-25.

sürelerinin düzenlenmesi gibi hususlar gözönünde bulundurulur (GürY m.8/f.2). Verilen dinlenme araları, çalışma esnasındaki gürültüden arındırılmış şekilde geçirilmelidir. Aksi taktirde verilen aranın çalışana etkin bir faydası olmayacağı gibi, sağlığını da olumsuz etkileyecektir.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğünde, yönetmelikteki ilkesel düzenlemelerden farklı olarak daha somut düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin Tüzüğün 12.maddesine göre; “işyerlerindeki kapıların yükseklik ve genişliği... gürültüden işçileri koruyacak şekil ve nitelikte yapılmış” olmalıdır (f.1).

İşveren, yapılan risk değerlendirmesinde (bkz: GürY m.5), en yüksek maruziyet eylem değerlerinin aşıldığının tespiti halinde, özellikle yukarıda belirtilen önlemleri de dikkate alarak, gürültüye maruziyeti azaltmak için teknik ve/veya organizasyona yönelik bir eylem planı oluşturmalı ve uygulamalıdır (GürY m.8/f.3). Çalışanların en yüksek maruziyet eylem değerlerini aşan gürültüye maruz kalabileceği çalışma yerleri uygun şekilde işaretlenmelidir. Ayrıca, bu alanların sınırları belirlenmeli ve teknik olarak mümkün ise, bu alanlara girişler kontrollü olmalıdır (GürY m.8/f.3,c).

Çalışanların dinlenmesi için ayrılan yerlerdeki gürültü düzeyi, bu yerlerin kullanım amacına uygun olmalıdır (GürY m.8/f.4). Ayrıca işveren, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürlüler gibi hassas risk gruplarının korunması için gerekli önlemleri de almalıdır (GürY m.8/f.5; İSGK m.10).

Yönetmelikte de görüleceği gibi amaç gürültüyü kaynağında yok etmektir. En yüksek maruziyet eylem değerinde ise kulak koruyucularının kullanımı zorunlu tutulmalıdır. Gürültüye maruziyetten kaynaklanan riskler başka yollarla önlenemiyorsa; çalışana, kişiye tam olarak uyan kulak koruyucuları verilmeli ve bu koruyucular çalışanlar tarafından kullanılmalıdır (Örneğin; maşonlu kulaklık veya silikon tıkaç gibi).³²

Çalışanların, işin devamı süresince yapılacak periyodik sağlık kontrollerinin yanı sıra, kulak odiyogramlarını çektirmek, duyma kaybı, kulak ve sinir sistemi hastalığı tespit edilenlerin derhal bu işlerden alınıp tedavilerini yaptırmak faydalı olacaktır. Çalışanlar işe alınırken genel sağlık muayenesi yanında sıra duyma durumunu da ölçtürmek, işe uygun olmayacak nitelikte kulak ve sinir sistemi hastalığı bulunanları bu işlere almamak gerekebilir. Doğuştan işitme engelli olan kişilerin çalıştırılmasında ise sakınca bulunmamaktadır.³³

Günlük kişisel gürültü maruziyetlerini hesaplarken, desibel skalasının logaritmik özelliğini kavramak önemlidir. Aşağıdaki maruziyetlerin her biri iş gününün geri kalanının oldukça sessiz geçtiği varsayıldığında -85 dB(A)'lık bir günlük kişisel gürültü maruziyeti üretir. Bu değerden sonra gürültü düzeyinin artması halinde

³² Kurt, İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, s.30.

³³ Kurt, İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, s.30.

sağlığa zarar vermeden çalışabilme süresinin ne kadar azalması gerektiği, pek çok uluslararası araştırma ve yayıncı teorik olarak hesaplanmıştır. Buna göre, ses değerlendirme düzeyi 3 dB(A) kadar arttığında çalışma süresinin yarıya indirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu basit yöntemin bilinmesi ve uygulanması işyerlerinde uygulama açısından önem taşımaktadır: 85 dB(A) için 8 saat, 88 dB(A) için 4 saat, 91 dB(A) için 2 saat, 94 dB(A) için 1 saat, 104 dB(A) için 6 dakika ve 114 dB(A) için 36 saniye.

7. Kişisel Korunma

Gürültüye maruziyetin önlenmesi amacıyla kullanılan kişisel koruyucu donanımlar temel olarak; kulak tıkaçları ve kulaklıklardır. Bunlardan başka bir de çok gürültülü büyük sanayi kuruluşlarında tüm başı içine alan ve böylece hem darbe-lerden koruyan hem de sesin iç kulağa iletilmesini engelleyen başlıklar bulunmaktadır.³⁴

Gürültüye maruziyetten kaynaklanan riskler, yönetmeliğin 8.maddesinde belirtilen tedbirlerle önlenemiyor ise işveren;

a) Çalışanın gürültüye maruziyeti en düşük maruziyet eylem değerlerini aştığında, kulak koruyucu donanımları çalışanların kullanımına hazır halde bulundurulur.

b) Çalışanın gürültüye maruziyeti en yüksek maruziyet eylem değerlerine ulaştığında ya da bu değerleri aştığında, kulak koruyucu donanımların çalışanlar tarafından kullanılmasını sağlar ve denetler.

c) Kulak koruyucu donanımların kullanılmasını sağlamak için her türlü çabayı gösterir ve alınan kişisel korunma tedbirlerinin etkinliğini kontrol eder (GürY m.9/f.1). İşveren tarafından sağlanan kulak koruyucu donanımlar, Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik ve Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği hükümlerine uygun olmalıdır (GürY m.9/f.2,a).

Kulak koruyucu donanım, işleme ile ilgili riski ortadan kaldıracak veya en aza indirecek şekilde seçilir (GürY m.9/f.2,b). Bu koruyucuların çalışanlar tarafından doğru kullanılması ve korunması gerekir. Donanım çalışana tam olarak uymalıdır. Hijyenik şartların gerektirdiği durumlarda çalışana özel olarak sağlanmalıdır (GürY m.9/f.2, c,ç,d). Benzer bir düzenlemeye İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 525.maddesinde rastlanılmaktadır; "Gürültülü yerlerde çalışan işçilere, kulaklarının korunması için uygun kulak tıkaçları verilecek ve bu tıkaçlar her gün temizlenecek ve sterilize edilmeden diğer bir işçiye verilmeyecektir".

³⁴ İlgürel, s.25.

8. Maruziyetin Sınırlanması

Çalışanın maruziyeti, hiçbir koşulda Yönetmeliğin 5.maddesinde belirtilen maruziyet sınır değerlerini aşamaz (GürY m.10/f.1). Yönetmelikte belirtilen tüm önlemlerin alınmasına rağmen, maruziyet sınır değerlerinin aşıldığının tespit edildiği durumlarda, işveren;

a) Maruziyeti, maruziyet sınır değerlerinin altına indirmek üzere gerekli olan tedbirleri derhal almalı,

b) Maruziyet sınır değerlerinin aşılması nedenlerini belirlemeli ve

c) Bunun tekrarını önlemek amacıyla, koruma ve önlemeye yönelik tedbirleri gözden geçirerek yeniden düzenlemelidir (GürY m.10/f.1, a ve b).

9. Çalışanların Bilgilendirilmesi ve Eğitimi

İşveren, işyerinde en düşük maruziyet eylem değerine eşit veya bu değer üzerindeki gürültüye maruz kalan çalışanların ve/veya temsilcilerinin gürültü maruziyeti ile ilgili olarak, özellikle de aşağıdaki konularda bilgilendirilmelerini ve eğitilmelerini sağlamalıdır (GürY m.11):

a) Gürültüden kaynaklanabilecek riskler,

b) Gürültüden kaynaklanan riskleri önlemek veya en aza indirmek amacıyla alınan önlemler ve bu önlemlerin uygulanacağı koşullar,

c) Maruziyet sınır değerleri ve maruziyet eylem değerleri,

d) Değerlendirme ve gürültü ölçümünün sonuçları ve bunların önemi ve potansiyel riskler,

e) Kulak koruyucularının doğru kullanılması,

f) İşitme kaybı belirtilerinin tespiti ve bildiriminden neden ve nasıl yapılacağı,

g) Çalışanların hangi şartlarda sağlık gözetimine tabi tutulacağı ve sağlık gözetiminin amacı,

h) Gürültü maruziyetini en aza indirecek güvenli çalışma uygulamaları.

10. Çalışanlara Danışılması ve Katılımlarının Sağlanması

Çalışanlara ve/veya temsilcilerine Yönetmeliğin kapsadığı konular ile özellikle risklerin değerlendirilmesinde ve alınacak önlemlerin tanımlanması, gürültüden kaynaklanan risklerin ortadan kaldırılması veya azaltılmasını amaçlayan önlemlerin alınması ve kulak koruyucularının seçilmesi konularında danışılmalı, katılımları sağlanmalıdır (GürY m.12).

11. Sağlık Gözetimi

Gürültüye bağlı olan herhangi bir işitme kaybında erken tanı konulması ve çalışanların işitme kabiliyetinin korunması işverenin yükümlülüğüdür. Bu bağlamda, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun “sağlık gözetimi” başlığını taşıyan 15.maddesine göre gereken durumlarda, işyerinde gerçekleştirilen risk değerlendirmesi sonuçlarına göre gerekli görüldüğü hallerde ve işyeri hekiminin belirlenecek düzenli aralıklarla çalışanların sağlık gözetimine tabi tutulmaları gerekir (GürY m.13/f.1; İSGT m.78/f.5).

Yapılacak iş gürültülü işlerden ise, bu işlere alınacak çalışanların henüz işe girişlerinde sağlık muayenelerinin yaptırılması zorunludur (İSGK m.15/f.1,b1; İSGT m.78/f.4). İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğüne göre; işe alım esnasında yapılacak genel sağlık muayenesinde, çalışanın duyma durum ve derecesi ölçülmeli, kulak ve sinir hastalığı olanlar ile bu sistemde arızası olanlar ve hipertansiyonlular gürültülü işlere alınmamalıdır. Ancak doğuştan sağır ve dilsiz olanlar, bu işlere alınabilir (İSGT m.78/f.4). 1974 yılında yürürlüğe girmiş bu hükmün uygulamasında, modern tıbbın durumu ve eşitlik ilkesi de gözönünde bulundurularak, çalışanın bu işlerde çalışmasının sakıncalı olup olmadığına göre karar verilmelidir.

Risk değerlendirmesi sonucunda sağlık riski olduğunun anlaşılması halinde çalışanlar uygun sağlık gözetimine tabi tutulmalıdır. En yüksek maruziyet eylem değerlerini aşan gürültüye maruz kalan çalışanlar için, işitme testleri işverence yaptırılır (GürY m.13/f.1,b). Değerlendirme ve ölçüm sonuçlarının bir sağlık riski olduğunu gösterdiği yerlerde, en düşük maruziyet eylem değerlerini aşan gürültüye maruz kalan çalışanlar için de işitme testleri yaptırılabilir (GürY m.13/f.1,c). Testlerin amacı gürültüye bağlı olan herhangi bir işitme kaybında erken tanı koymak ve işitme işlevini koruma altına almaktır.³⁵ Kanaatimizce yönetmeliğin bu hükmünde “yaptırılabilir” ibaresinin kullanılması isabetli değildir. Bu durumda test yaptırılması işverenin inisiyatifine bırakılmamalı, işverenin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olmalıdır.

İşitme ile ilgili sağlık gözetimi sonucunda, çalışanda işitme kaybı saptandığında, işitme kaybının gürültü maruziyetine bağlı olup olmadığını bir işyeri hekimi değerlendirecektir. İşitme kaybı gürültüye bağlı ise;

1) Çalışan, işyeri hekimi tarafından, kendisi ile ilgili sonuçlar hakkında bilgilendirilmelidir (GürY m.13/f.2,a).

2) İşveren, yapılan risk değerlendirmesini gözden geçirecektir (GürY m.13/f.2,b1). Ayrıca, riskleri önlemek veya azaltmak için alınan önlemleri gözden geçirecektir (GürY m.13/f.2,b2). Riskleri önlemek veya azaltmak için gerekli görülen ve çalışanın gürültüye maruz kalmayacağı başka bir işte görevlendirilmesinin de

³⁵ ISO, Makine İmalat Sanayii, s.36.

aralarında olduğu önlemleri uygulanmalıdır (GürY m.13/f.2,b3). Bu esnada işverenin, iş güvenliği uzmanları veya aynı durumdaki diğer çalışanlar yahut yetkili makamın önerilerini dikkate alması yerinde olacaktır. Benzer biçimde maruz kalan çalışanların sağlık durumunun gözden geçirilmesi için de düzenli bir sağlık gözetimi uygulanmalıdır (GürY m.13/f.2,b4).

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 78.maddesinin 5.fıkrasındaki düzenleme ile, işçinin duyma durumunda azalma ve herhangi bir duyma bozukluğu görüldüğünde veyahut kulak ve sinir hastalığı bulunan ve hipertansiyonlu olan işçinin iş sözleşmesinin işverence feshedilip feshedilemeyeceği tartışılmalıdır. Söz konusu fıkra hükmünde bu hastalıkların görülmesi halinde "çalıştıkları işlerden ayrılacaklar, kontrol ve tedavi altına alınacaklardır" ifadeleri yer almaktadır. Kanaatimizce burada kastedilen "iş sözleşmesinin feshedilmesi" olmayıp, işçinin iyileşip tekrar çalışabilmesi olasılığı varsa, iyileşene kadar geçecek bir rehabilitasyon safhasıdır (karş: İşK m.25/Ib).

Mülga Gürültü Yönetmeliğinin 12.madde 1.fıkra (c) bendi, sağlık gözetimi sonucu çalışanın kayıtları ile ilgili bir dizi hükümler düzenlemekteydi. Bu düzenleme; yapılan sağlık gözetimi ile ilgili olarak her çalışanın kişisel sağlık kaydı tutulmasını ve güncelleştirilmesini, sağlık kayıtlarının, sağlık gözetiminin bir özeti içermesini, bu kayıtların gizlilik esasına uygun olmasını ve gerektiğinde incelenebilecek şekilde saklanmasını, bu kayıtların kopyalarının, yetkili makamların istemesi halinde verilmesini ve her çalışanın istediğinde kendisiyle ilgili kayıtlara ulaşabilmesini içeriyordu. Ancak bu hükümler yeni yönetmeliğe alınmamıştır. Oysaki bu hükümler yeni yönetmeliğin hukuki dayanaklarından olan 2003/10/EC sayılı Avrupa Birliği direktifinin 10.maddesinin 3.fıkrası hükmüdür. Gerek direktifin bu hükmü, gerekse İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 15.maddesi ve eski düzenlemenin içeriği birlikte değerlendirildiğinde, yeni yönetmeliğin uygulanmasında da söz konusu hükümlere riayet edilmesi "sağlık gözetimi" uygulamasının temel ilkelerine uygun olduğu ve gözönünde bulundurulması gerektiği değerlendirilmektedir.

12. Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye, çalışanların gürültüye bağlı risklerden korunmasına ilişkin asgari sağlık ve güvenlik yükümlülüklerini belirleyen Avrupa Birliği direktifine, yeni çıkarılan yönetmelik ile uyum sağlamıştır. Yönetmelik hükümleri, direktif metni ile ekseriyetle aynıdır. Avrupa Birliği mevzuatına uyum süreci içerisinde, Türk mevzuatındaki gürültüye maruziyet değerlerindeki farklılaşmalar büyük ölçüde giderilmiştir. Gürültü riskine karşı önlemler bağlamında İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü de bazı ayrıntılı düzenlemeleri içerdiğinden, söz konusu mevzuatın da güncellenerek yeni yönetmeliğe eklenmesi uygun olacaktır. Kanaatimizce Avrupa Birliği direktiflerinin çerçeve hüküm niteliği, Türkiye'de çıkarılan çeviri yönetmelikleri genel hüküm yapmakta, bunun neticesi olarak söz konusu genel hükümleri

ayrıntılı şekilde açıklayacak düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Çalışanların Gürültü ile İlgili Risklerden Korunmasına Dair Yönetmeliğin de tebliğ ve genelgelerle açılması gerekir. Kullanılacak bir diğer yöntem ise, mevcut tüzüğün güncellenerek, ayrıntılı hale getirilmesi olacaktır.

Yasal düzenlemelerin olması, bunların yeterince uygulamaya yansıdığı anlamına gelmemektedir. Bunun temel sebebi ise denetim ve yaptırım konusundaki yetersizlik ve belirsizliklerdir. Bugün itibarıyla yasal gerekliliklere riayetinin daha çok bilinçli, duyarlı işletmelerde yerine getirildiği söylenebilir. Bu bağlamda henüz Türkiye’de gürültü kaynaklı maruziyetler ve olması gereken tedbirler konusunda işin başında olduğumuz açıktır. Çalışanların büyük bir kısmı da gürültüye maruziyet konusunda bilgisiz olup, gürültülü ortamlarda çalışmayı bir sorun olarak görmemektedir.³⁶ Kanaatimizce, toplum olarak önümüzdeki dönemde, gelişme ve bilinçlenme daha çok işyerindeki gürültü maruziyeti ve buna ilişkin mevzuat üzerinden değil de, sanayi tesislerinden kaynaklanan çevresel gürültü düzeyleri ve önlenmesi konusu üzerinden gerçekleşecektir. Konu toplumun daha büyük bir kısmını ilgilendirdiğinden ilgi daha fazladır ve günceldir. Konuya ilişkin kriterler 2010 tarihli Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliğinde³⁷ yer almaktadır ve yaptırımları daha ağırdır (bkz: 2872 sayılı Çevre Kanunu m.14).³⁸

Son olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün İşyerinde Hava Kirliliği, Gürültü ve Titreşim Nedeniyle Oluşan Mesleki Tehlikelere Karşı İşçinin Korunmasına İlişkin 148 sayılı Sözleşmesi normlarına, Türkiye’de iç hukuktaki yasal düzenlemeler bakımından ulaşılmış bulunduğu değerlendirilmektedir. Henüz bu sözleşmenin Türkiye tarafından onaylanmamış olması, ancak uygulama ve denetim konusundaki eksikliklere bağlanabilir.

Gürültüye maruziyet konusunda bir eleştiri de gerek mevzuat ve yargı içtihatlarında gerekse iş piyasasında çalışma sürelerinin uzunluğuna ilişkin esnek yaklaşımdır. Özellikle sanayi kuruluşlarındaki günlük çalışma sürelerinin genellikle 8 saatin üzerinde olduğu düşünülürse, gürültülü ortamlarda çalışanlar açısından günlük gürültü dozunun aşılması kaçınılmaz olmaktadır. Bu tür işyerlerinde teknik ölçümler yapılmalı, günlük gürültü dozu tespit edilmeli, buna göre çalışma sistemleri belirlenmelidir.³⁹ Gürültülü ortamlarda çalışan işçilerin belli süreler için gürültülü ortamdan ayrılarak dinlendirilmeleri uygun olabilir. Ancak burada da İş

³⁶ Sözen, “Yetersizlik ve Belirsizlikler Var”, www.yalitim.net/?pid=24500 (Erişim: 10.09.2013); Bu konuda yapılmış bir anket çalışması için bkz: İlgürel/Sözen, s.13-14.

³⁷ RG., 04.06.2010, 27601.

³⁸ Çevre Kanunu m.20/f.1,h: “Bu Kanununun 14 üncü maddesine göre çıkarılan yönetmelikle belirlenen önlemleri almayan veya standartlara aykırı şekilde gürültü ve titreşime neden olanlara, konutlar için 400 Türk Lirası, ulaşım araçları için 1.200 Türk Lirası, işyerleri ve atölyeler için 4.000 Türk Lirası, fabrika, şantiye ve eğlence gürültüsü için 12.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.”

³⁹ Çalışma ve dinlenme sürelerinin uzunluğu ile iş kazalarının oranı arasında doğrudan bir bağlantı bulunduğu konusundaki araştırma sonuçları için bkz: Camkurt, s.88-89.

Kanunundaki ara dinlenmelere ilişkin hükümler engel teşkil etmektedir (karş: İşK m.68). İş Kanununun 68.maddesinin 2.fikrasına göre; “bu dinlenme süreleri en az olup aralıksız verilir” hükmü yer almaktadır. Ancak bireysel iş ilişkisi düzeyinde işvereni daha uzun dinlenme süresi verme konusunda zorlayacak etkin bir mekanizma Türk iş hukuku uygulamasında yoktur. İlgili yönetmelikte yapılacak bir değişiklikle, gürültü maruziyet değerlerine göre daha uzun ara dinlenmeleri verilmesi objektif kriterlere bağlanabilir.

Belirtmek gerekir ki, gürültünün zararları konusunda yeterince bilinçli de olmayan işçiler, çoğu zaman işlerini kaybetmek korkusuyla rahatsızlık durumlarını gizlemekte, kendi işlerine atmaktadırlar. Oysaki daimi bir şekilde yüksek dozda gürültünün en olumsuz etkileri uzun zaman sonra meslek hastalığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, konu bireysel iş ilişkisi boyutunda bırakılamayacak kadar önemli olup, devletin önleyici kurallar, etkin denetim ve yaptırımlarla müdahalelerde bulunması şarttır.

KAYNAKÇA

- ARICI, Kadir, İş Sağlığı ve İş Güvenliği, Sargın Ofset, Ankara 1999.
- BAYRAM, Fuat, İş Güvenliği Hukukunda Denetim, Beta Yayınları, İstanbul 2009. (Denetim)
- BUNDESMINISTERIUM für Arbeit und Soziales (der), Arbeitsrecht, 6. Baskı, Nürnberg, 2012. (Bundesministerium, Arbeitsrecht).
- CAMKURT, M. Zülfi, İşyeri Çalışma Sistemi ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi, TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Mayıs-Ağustos 2007, s.80-106.
- ÇETİNKAL, Altan, Gürültü ve Titreşim Yönetmelikleri ne getiriyor? <http://www.iskanunu.com/yasal-degisiklikler/516-gurultu-ve-titresim-yonetmelikleri-ne-getiriyor.html> (Erişim: 11.03.2013).
- ÇİÇEK, Yücel, Mesleki İşitme Kaybı, yayınlanma tarihi: 11.05.2010, Ankara Meslek Hastalıkları Hastanesi, www.ankarameslek Hastanesi.gov.tr (Erişim: 09.10.2013).
- ERGÜL, Mümin, İşitme Duyumuz ve Korunma Prensipleri, www.bigder.org/makaleler.html (Erişim: 09.01.2013).
- HAYTA, Ateş Bayazıt, Çalışma Ortamı Koşullarının İşletme Verimliliği Üzerine Etkisi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl:2007, Sayı:1, s.21-41.
- İŞIKEL, Korhan, Endüstri Tesislerinde Gürültü Kontrolü ve Uygulamaları, Tesistat Mühendisliği Dergisi, Sayı: 91, Yıl: 2006, s.69-73.
- İLGÜREL, Nuri, Gürültüden İşitsel etkilenmede Yönetmeliklerin Rolü ve Kişisel Korunma Yöntemleri, Turkish Archives of Otolaryngology, 2013; 51, s.23-29.
- İLGÜREL, Nuri/Sözen, Müjgan Şerefhanoglu, Değişik Sanayi Kuruluşlarında Gürültünün Nesnel, Öznel ve Yönetmelikler Bağlamında İncelenmesi, M Garon, YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 2005, s.9-17.
- İSO (İstanbul Sanayii Odası), Avrupa Birliği'ne uyum Sürecinde Sektör Rehberi, Makine İmalat Sanayii, İstanbul, Ekim 2011, 60s. (Makine İmalat Sanayii)
- KURT, Resul, Herkes İçin İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013, 837s.
- ÖZDEMİR, Selçuk, "Gürültü ile Oluşan İşitme Kayıpları ve Alınacak Önlemler", www.bilgin.net/GurultuSelcukOzdemir.htm (Erişim: 20.09.2013).
- PİYAL, Bülent, İş Sağlığı ve Güvenliğinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sorunu. Belediye-İş Sendikası, Ankara 2009.
- SABUNCU, H. Hilmi, "Endüstri'de Gürültü ile Oluşan İşitme kayıpları ve Alınacak Önlemler", TMMOB İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı, Bildiriler Kitabı, 27-28 Kasım 1999, İstanbul, mmo yayın no:239, s.99-107.

- SÖNMEZ, Abdullah/Arslan, Ali Rıza ve diğ., Ankara'da Mobilya Sektöründe Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Fiziksel Çevre Koşullarından Ortam Faktörlerinin Değerlendirilmesi, Politeknik Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, 2009, s.127-135.
- SÖZEN, Müjgan Şerefhanoglu, "Yetersizlik ve Belirsizlikler Var", Yalıtım Dergisi, Sayı:74, Eylül-Ekim 2008, www.yalitim.net/?pid=24500 (Erişim: 10.09.2013).
- TAN, Oktay, Kaynak İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği, Kaynaklı İmalatta Çalışma Ortamı ve Çalışanın Sağlığını Etkileyen Tehlikeler ve Önlemler, Temmuz 2008, www.makine2.kocaeli-edu.tr/kaynak/kaynaktehlikeO.pdf (Erişim:10.09.2013).
- TMMOB, İş Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Temel Bilgiler, TMMOB Yayını, 2.Baskı, İstanbul 2012 (Temel Bilgiler)
- YAZICI, Mustafa, İşyerinde Gürültü, Mühendis ve Makina Der., Cilt:48, Sayı:571, s.14-16.
- YİĞİT, Abdulvahap, İş Güvenliği ve Sağlığı, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa 2008.